

УДК 378 + 371.013

Ю. А. Шевченко,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського)

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКИМ КОЛЕКТИВОМ

Анотація

Розглядаються проблеми підготовки майбутніх учителів музики до набуття комунікативної компетентності в організації художньо-творчої діяльності музично-інструментальних колективів.

Ключові слова: майбутній учитель музики, комунікативна компетентність, художньо-творча діяльність, практичний досвід, учнівський колектив.

Summary

The problems of training of future music teachers to getting of communicative competence in organization of artistic and creative activities of musical and instrumental groups are considered in the article..

Key words: a future music teacher, communicative competence, artistic and creative activities, practical experience, student group.

Постановка проблеми. На сучасному етапі перебудова системи національної освіти набуває пріоритетного значення. Належну увагу в концепції музичної освіти приділено проблемам формування естетичної культури й творчих здібностей особистості. Основною метою професійної освіти є підготовка компетентного вчителя музичного мистецтва, який досконало володіє своєю професією, готовий до активної соціальної взаємодії, постійного професійного вдосконалення та самоосвіти. В українському педагогічному словнику наголошується на соціальній детермінації підготовки та діяльності вчителя, підкреслюється, зокрема, що “учитель в широкому суспільному значенні – мислитель, громадський діяч, який формує погляди й переконання людей, допомагає їм знайти свій шлях у житті. Учителем часто називають людину, чия мудрість і життєвий досвід залишили глибокий слід у розвитку окремої особистості та її долі. У педагогічному, більш вузькому й безпосередньому значенні учитель – це спеціаліст, який проводить навчальну й виховну роботу з учнями в загальноосвітніх школах різних типів” [2, с. 341].

Важливою складовою професіоналізму педагога є “комунікативна компетентність, що характеризується рівнем наявних навичок професійної комунікації й виявляється в уміннях спілкуватися на людях, організовувати спільну з учнями творчу діяльність, уміння цілеспрямовано організовувати спілкування й керувати ним” [3; 4].

Майбутній учитель музики повинен відрізнятися особливим поєднанням моральних і професійних якостей, знати педагогіку, закони психології, володіти методикою навчання гри на музичних інструментах, володіти хорошими організаторськими здібностями. У низці урядових концептуальних документів компетентність визначається як знання, досвідченість кваліфікованість у професійній сфері [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню питань формування професійної компетентності майбутнього педагога присвятили свої наукові дослідження такі вчені, як І. Зязюн, Т. Ільїна, В. Кремень, А. Макаренко, О. Савченко, В. Сухомлинський, В. Сластьонін, О. Щербак та ін. Систематика професійних компетентностей стала предметом наукового пошуку Н. Кузьміної, О. Ларіонової, О. Лебедевої, А. Маркової, Н. Селезньової, Т. Руденко та ін. Також проблема педагогічного спілкування широко висвітлена в психолого-педагогічній літературі. Досліджувалися, зокрема, культура педагогічного спілкування й комунікативна майстерність учителя (Л. Виготський, І. Зязюн, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.); зміст і структура педагогічного спілкування (Г. Андреєва, Б. Ломов, С. Максименко, П. М'ясоїд, Б. Паригін, П. Петровська, В. Семиченко та ін.); психологічні механізми педагогічного спілкування (О. Головаха, Е. Коваленко, Н. Паніна та ін.); комунікативні вміння вчителя та їх структурні компоненти (В. Абрамян, О. Бодальова, Н. Бутенко, А. Годлевська, В. Кан-Калік, А. Капська, О. Леонтьєв, Л. Савенкова, Т. Фатихова та ін).

У галузі музично-педагогічної освіти увага акцентується на різних аспектах професійного спілкування майбутнього вчителя музики: формування комунікативних якостей вчителя музики (Л. Арчажнікова, О. Апраксина, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Щолокова та ін.); спілкування на уроці музики (Н. Антонець); формування досвіду художньо-педагогічного спілкування майбутнього вчителя музики (І. Сипченко); професійне становлення вчителя в процесі спілкування з мистецтвом (В. Орлов) тощо.

Мета статті – розкрити формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі підготовки до керівництва учнівським колективом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомий педагог В. Сухомлинський ставив високі вимоги до підготовки вчителя в шкільному середовищі. Найнеобхіднішими якостями вважав “професійну майстерність, різнобічні здібності, педагогічний такт, і найважливіше – любов до дитини. Педагог має професійно реалізувати організацію шкільного життя та позашкільної роботи, спираючись на взаємоповагу, доброзичливість, мати зв'язок з громадськістю, враховувати традиції та звичаї” [6, с.140].

Складність навчання педагога, набуття професійної компетентності полягає і в тому, що професійне знання має формуватися водночас у всіх аспектах: методологічному, теоретичному, практичному, методичному. Для цього необхідно мати розвинене професійне мислення, здатність проводити аналіз здобутих знань у досягненні педагогічної мети, передбачати технологію їх застосування. У процесі професійно-педагогічної підготовки майбутні вчителі музики покликані набути практичний досвід, певну сукупність знань, умінь і навичок, які забезпечують ефективне спілкування з іншими людьми.

Майбутній учитель музики повинен відрізнитися особливим поєднанням моральних і професійних якостей, знати педагогіку, закони психології, володіти методикою навчання гри на народних інструментах, хорошими організаторськими здібностями. Певної гостроти набувають у сучасній практиці питання змісту підготовки майбутніх учителів музики до керівництва учнівським колективом. Керівна позиція вчителя у процесі взаємодії з творчим колективом тісно пов'язана з невпинним творчим пошуком і спрямована на

діяльність у постійно змінному середовищі. Навіть маючи професійну підготовленість, студент, який є учасником інструментального колективу, має можливість не тільки збагатити власну комунікативну компетентність, але й поглибити знання про події та явища суспільного життя, систематизувати накопичений музичний досвід, фольклорно-етнографічні, музично-теоретичні, культурно-історичні знання в галузі музичного мистецтва, у фаховій діяльності.

Зокрема, спостерігається неоднакова участь та вплив основних циклів навчальних дисциплін на підготовку студентів музично-педагогічних спеціальностей до роботи з дитячими музично-інструментальними колективами. Це призводить до того, що майбутні вчителі музики не отримують у необхідному обсязі знання, які б дозволяли їм організовувати плідну художньо-творчу діяльність молодих музикантів – учасників ансамблів, оркестрів народних інструментів.

О. Рудницька акцентувала на тому, що навчальна робота з музичними колективами є особливою формою колективних занять: “Виховання художнього колективу – це завдання, рішення якого включає, крім суто творчих і педагогічних проблем, чимало психологічних, які пов’язані з закономірностями спілкування і міжособистісних відносин, формуванням професійної однорідності групи, принципами кооперації і конкуренції, авторитарного і демократичного стилів управління тощо” [5, с.140].

Проте комунікативна компетенція, окрім передачі певного досвіду, передбачає набуття майбутніми вчителями музики основ педагогічної майстерності, які б дозволяли їм послідовно збагачувати свої професійні знання, уміння та навички до керівництва дитячих музично-інструментальних колективів, а також акумулювати педагогічні рішення, пов’язані з удосконаленням навчально-виховного процесу в школі, поширенням серед дітей та молоді художньо-естетичних знань, що стосуються потреби в колективній творчості, спільній меті, підвищенні вимогливості до самовдосконалення, використання музичного мистецтва як засобу активного спілкування, пізнання та творчості.

Учителі музики мають бути не лише прихильниками прекрасного в мистецтві та дійсності, але й активними організаторами естетичної діяльності. Їм важливо усвідомлювати закони краси в мистецтві, орієнтуватися серед різних проявів естетичного, мати власну систему естетичних уподобань та смакових переваг. Під час організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів вони покликані відкривати учням простір для художньо-естетичних порівнянь, узагальнень, висновків, спонукати молодь до самовизначення у сфері естетичних ідеалів, поглядів, переконань. За таких обставин підготовка майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів покликана набувати естетичної визначеності, характеризуватися високим рівнем освоєння художньо-естетичних цінностей.

Усе це засвідчує про наявність у життєвому досвіді майбутніх учителів музики певної системи цінностей: світоглядних, моральних, правових, політичних, художніх тощо. Спираючись на них, учителі приймають відповідні життєві рішення, визначаються у своїх планах, перспективних напрямках, формах та методах суспільних відносин. У засвоєному досвіді ціннісного ставлення до життя, праці, навчання, спілкування, відпочинку певне місце

займають ціннісні орієнтації, пов'язані з професійно-педагогічною діяльністю до керівництва інструментальних колективів. Для прийняття рішень з цього питання майбутні вчителі музики покликані мати сформовану шкалу цінностей, яка б дозволяла їм відповідним чином визначати своє ставлення до дитячої творчості у сфері музичного мистецтва та її організації в школі.

Специфіка комунікативних умінь вчителя музики базується на деяких особливостях його художньо-педагогічного спілкування з учнями і музичним мистецтвом у процесі підготовки до організації керування учнівським колективом, що має значні можливості в естетично-моральному і соціокультурному вихованні дітей.

Для набуття комунікативної компетентності до керівництва музично-інструментальних колективів бажано стимулювати інтерес майбутніх педагогів музичного мистецтва до художньо-творчої діяльності школярів; посилювати ціннісне ставлення до музичного мистецтва як особливого засобу передачі духовного змісту; збагачувати художньо-естетичні потреби студентів шляхом спілкування зі світом музичного мистецтва; систематизувати накопичений музичний досвід; усвідомлювати взаємодію музики з іншими видами мистецтв; формувати естетичні оцінки явищ дійсності та художньої культури; розвивати креативність у створенні переконливих музично-сценічних образів; залучати студентів до творчого осмислення та інтерпретації творів музичного мистецтва; створювати психологічні умови для плідного спілкування та обміну почуттями, викликаних творами мистецтва; стимулювати інтелектуальну активність майбутніх учителів, пов'язану з осмисленням музичних творів; розвивати творчі здібності у сфері музично-виконавської діяльності; розширяти базові уявлення про закономірності та явища музичного мистецтва, способи їх пояснення на методичному рівні.

Підготовленість молодих спеціалістів обумовлюється закономірністю професійної діяльності і здійснюється в таких напрямках як спроможність до навчальної роботи з учнями; виховної роботи з учнями; педагогічного спілкування та соціальної взаємодії з громадськістю; підвищення кваліфікації, самовдосконалення.

Висновки. Спираючись на основні професійні функції керівника учнівського колективу ставлять такі вимоги до його підготовки: розвиток особистісних якостей, здібностей, знань, навичок, умінь. Усвідомлення поняття комунікативної компетентності майбутніми вчителями музики є найважливішим етапом на шляху до формування і розвитку її в процесі підготовки до керівництва учнівським колективом. Саме під час практики та професійного навчання майбутній фахівець має можливість цілеспрямовано та планомірно набувати комунікативної компетентності та самовдосконалюватися як педагог.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василевська-Скупа Л.П. Педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутнього вчителя музики / Л.П.Василевська-Скупа // Дидактика професійної школи : зб. наук. праць – Київ – Хмельницький, 2006. – Вип. 4. – С. 213-217.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
3. Дорошенко С. Формування якостей комунікативної культури майбутнього педагога у процесі вивчення іноземної мови / С. Дорошенко // Комунікативна компетенція у професійній діяльності педагога і психолога: збірник наукових праць. – Полтава : Освіта, 2007. – С. 3-5.

4. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 2004. – 286 с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані педагогічні твори / В. О. Сухомлинський. – Т. 3. – К. : Радянська школа, 1977. – 339 с.
7. Ярошенко О. Г. Формування методичної компетентності майбутнього вчителя: реальний стан і перспективи / О. Г. Ярошенко // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К. : Пед. думка, 2007. – Т. 2. – С. 348 – 357.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2017